

De Probatis|| Sanctorum|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Quorum permultæ antehac nunquam
in lucem prodire

Complectens Sanctos Mensium Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

De S. Ursula & sociabus martyribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

Malchus cum coniuge merito pudicitig seruatur illæsus, tanta pericula, pudicitia tantum conscientia pro muro septi. Lexna infidias cauens, & visam esse se sentiens, apprehensos mordicus catulos effert, nobisq; cedit hospitium. Neq; tamen satis creduli, statim erupimus: sed expectantes diu, & egredi cogitantes, illius nobis figurabamus occursum.

Affensis camelis reuertitur ad suum monasterium. Sublato ergo horrore, & illa transacta die, egredimur ad vesperam, vidimusq; camelos, quos ob nimiam velocitatem dromedarios vocant, præteritos cibos in ore voluere, & in aluum missos, iterum retrahere. Quibus affensis, & noua sitarcia, id est, annona rescillati, decima tandem die ad Romana per desertum castra venimus. Oblatiq; tribuno, rem ordine pandimus: inde transiimus ad Sabinum Mesopotamiae duccem, camelorum precium accepimus. Et quia iam abbas ille meus dormierat in Domino, ad hæc delatus loca, me monachis reddo, hanc trado virginibus, diligens eam vt fororem, non tamen ei me credens vt forori.

Pudicitia nunquam captiua. Hæc mihi senex Malchus adolescentulo retulit. Hæc ego vobis narraui senex, & castis historiam castitatis expono. Virgines castitatem custodire exhortor. Vos narrate posteris, vt sciant inter gladios & bestias, pudicitiam nunquam esse captiuam: & hominem Christo deditum, posse mori, non posse superari.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANCTISSIMÆ VIRGINIS VRSVLÆ, ET VNDECIM MILLIVM VIRGINVM, quemadmodum in peruetustis MS. codicibus extat: incerto quidem, sed docto Authore, eaq; non sanè recenti, sed antiquo.

Octobr. 21.
Cap. 1.
Psal. 18.
Psal. 101.
Deonotus
Rex.

Ducit vxorem.

1. Cor. 2.

Cap. 2.

1. Reg. 17.

Rom. 8.

Psal. 44.

Ibidem.

Cap. 3.

REGNANTE Domino nostro Iesu Christo, cum post passionem, ascensionem & resurrectionem eius, conuersis ad Deum cunctis finibus terræ, nec Oceani angulus aliquis se à calore fidei eius absconderet, in conueniendo populos in vnum & Reges, vt seruirent Domino: fuit in Britannia partibus Rex quidam Deonotus, tam vita, quam nomine, qui religiosus in omnibus cæremonijs catholice professionis, sic principari nouit supra homines, vt nõ obliuisceretur, qualem creatori suo subiectionem deberet: sic à subditis tributum exigere, vt semper se meminerit Regi suo caelestis id, quod ab eo factus est, debere. Is ergo cum sub ingo Christi, sub quo ipse irreprehensibiliter militauerat, alijs irreprehensibiliter & iustissime imperaret, in benedictione seminis Abrahæ tam generositate, quam virtutum specie competentem sibi accepit vxorem. Sed sicut in vasis iræ duplici contritione feriēdis, ira iustitiæ Dei hic inchoat, vt ea in iudicio irreparabiliter disperdat: ita misericordia eius diligentibus se plerunque etiam in hoc seculo diuitias bonitatis suæ concedit pragustare: vt inenarrabile illam gloriam, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, cum patientia discant expectare.

Itaque cum summa spe vtriusq; parentis sexus virilis expectaretur, qui terreni regni sui successor existeret, prouida Dei misericordia, qua etiam vota nouit excedere, dedit eis prolem foemineam, quæ plusquam virili animo ad regni caelestis hereditatem eos præcederet, eisq; succedentibus bona sine fine mansura prepararet. Hæc itaque quia exemplo Dauid immanem usum, scilicet diabolium, quandoq; suffocatura erat, Deo disponēte, (qui, quos prædestinat, vocat) à parentibus illi in baptisimare præfatum, nomen Vrsula inditum est. Quæ cum, vt regiam prole decuit, regali ambitione educata, naturalibus incrementis proficeret, teneros ætatis annos morum coepit maturitate præcedere, & cui iam tum mundus viluērat, Euangelicis imbura præceptis, in lege Domini die ac nocte meditabatur: & quia ad spiritualem sponsi sui thalamum corde & animo suspirauit, omnis compositio eius & gloria, non de foris, sed deintus fuit: vt iam tum liquidò cunctis daretur aduertere, quod ad magnum aliquem Ecclesiæ ornatum, summus ille artifex margaritum hoc vellet expolire, ac si ei iam tum patenter dixisset: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, quia concupiuit Rex speciem tuam.

Præter has aliasq; spiritualis gratiæ dotes, erat etiam incomparabilis formæ & miræ pulchritudinis, & omnium oculis gratiosa. Sed virgo sola, quæ Domini erant, cogi-

cogitans, minùs hoc amabat in se, quod sponsi sui oculis sciebat non multùm placere. Cumq; de tanta nobilissimã virginis indole longè lateq; fama percrebuisse, ad aures gentilis tyranni cuiusdam permanuit: qui præpotens viribus, in robore militari gloriabatur; & barbarica feritate latiùs regnabat. Erat ei magnæ indolis filius, quem paterno affectu arctiùs, vt regni successorem, diligebat. Cui cùm summoperè ad regalem magnificentiã prospectum vellet, reputare tecum cœpit, regnum suum propagari, nomen suum & posteritatis gloriã nobilitari, si filio suo tam celebris puellæ matrimonio contigisset copulari. Itaq; filius non minùs persequax, vtpotè qui iam pubertatis annos intrabat, patre annuente, prosequentiùsq; qui capita populi erant, legatos ad patrem virginis destinavit, multaq; preciosa transmittens, sed plura promittens, vrbes egregias, situs terrarum & tractus maris, totum deniq; patris regnum, & quicquid mundus deliciarum habere potest vel potuit, in dotis computationem dictavit. Minus etiam pro magnitudine nominis sui, quasi summam manum imposuit: vt saltem terroribus, quod volebat, exigeret, si blanditijs muneribusq; minùs profecisset.

At illi, acceptis à Rege mādatis, profecti sunt, emensoq; grandi itinere, ad patrem virginis peruenerunt: dataq; fandi copia, quæ à domino suo iussi sunt, diligentissimè peregerunt: & post blanditias, quod efficacissimum arbitrati sunt, quasi scorpiones, minas & terrores bellicos subtulerunt. At senior prouidus, & totus charitatis viscèribus diffusus, fluctuare cœpit in trã se, indignissimum reputans, filiam suam celesti sponso arctiùs inhaerentem, ab æterni Regis amplexibus renitentem auellere, & barbaræ libidini pollendam iugare. At ex altera parte, etsi proprii sanguinis prodigus esset pro catholica religione & zelo iustitiæ, quippè cui viuere Christus erat, & mori lucrum: tamen quia sub illo cura regni erat, & tam efferam barbari illius violentiam suis viribus desperabat posse sustinere: iam sibi videre visus est, sub oculis suis cades hominum promiscuæ ætatis fieri, vrbes dirui, matronas & virgines cõstuprari, ecclesias cremari, sancta prophanari, & quicquid miseriarum aliquandò accidit victis, præferri Christianos vincuntibus paganis.

In hoc ergò rerum cardine depræhensus Rex pius, quod vnicum tunc perfugium patebat, ad diuinam misericordiam, quasi ad turrem fortitudinis à facie inimici currit; torusq; in lachrymas effusus, auxilium de cælo indefessis precibus postulauit. Inter hæc cùm virgo Domini vultum patris, quanquàm dissimulantis, turbulentum depræhendisset, latere eam non potuit, quòd ipsa, perturbationis huius causa fuerit. Itaq; pro se nimis sollicita, paternæ sollicitudini condoluit: moxq; ad sua arma conuolans, sicut sancta Iudith & Ethër, pro liberatione patriæ, ieiunijs & orationibus pernox incubuit, in auribus sponsi sui celerius obtentura, quod petijt, cum quo iam verè vnus spiritus fuit. Cumq; noctem diei, immò noctes diebus in vigilijs & ieiunijs continuaret, ex infirmitate humani corporis fatiscèntibus membris, cùm in Deo cor eius vigilaret, ad modicum obdormiuit, & per visionem diuinã reuelatione de toto vitæ suæ ordine, de coagonistarum suarum numero, de gloriosa martyrii palma perdoce-
ri meruit, quod postea rerum exitus comprobauit.

Igitur sub primo surgentis auroræ diluculo, patris mœstitiã releuatura, (eo quip-
pè die legatis tyranni responsurus erat) hilaris ad eum venit, blandeq; arridens. Noli, inquit, mi pater super hac re aliquo vlteriùs mœrore contabescere: sed iacta cogitatum tuum in Domino, qui non dabit in æternum fluctuationem iusto. Nè tamen ex puellaribus annis, quæ dico, estimes, scito quia præterita nocte per visum diuinæ consolationis vox ad me, licet indignam famulam suam, facta est, iubens, vt iuuenem, qui me in matrimonium affectat, à spe nuptiarum non repellerem; ipsa tamen, conseruato virginitatis signaculo, ad inuuptas transirem. Conditio autem coniugij, & con-
scriptio nuptialis hæc erit; vt tu pater & iuuenis, qui me in suum amorem allicit, decem primæuæ ætatis virgines, & forma & genere lectissimas perquiratis, & tam mihi, quam singulis harum, mille virgines honestissimas subscribas, comparatisque ad numerum nostrum trieribus vndenis; trier, nij nobis ad dedicationem virginitatis nostræ dentur induciæ; quibus expletis, quod Domino placuerit, fiet. At tamen incommutabile diuinæ pietatis consiliũ, quod disposuit super me, nemo est qui possit infirmare.

His filia vocibus exhilaratus pater, accitis coram legatis, quod petebant annuit, præscriptamq; quasi coniugij conditionem, quam virgo poposcerat, exposuit, id

cautissimè quasi pro summa dotis conscriptione statuens, vt iuuenis saluari renatus laua cro, his tribus annis per fidem catholicam instrueretur in Domino. His auditis, legati iam quasi compotes voti sui, per viam, qua venerant, prapeti itinere alacres reuersi sunt ad dominum suum, vt potè pro bona legatione honorem accepturi, gloriam & pramium: expositisq; per ordinem mādatis, patre iam lætissimo, iuuenis præ amoris magnitudine modum excessit lætitiæ. Audita itaque, vt fit, tanta exultatione principum, factum est totius regni generale tripudium. Cōditiōne igitur nuptiarum libenter accepta, iuuenis cœpit patri ardentius insistere, vt ad satisfaciendum puellæ desiderijs, per Baptismi consecrationem legibus statim initiaretur Christianis. Indico etiam ad nouam militiam nouo delectu, ubiq; per duo regna quæsitæ sunt ingenue & speciosæ virgines: adductæq; ad palatium, pro magnificentia regali muliebrem acceperunt ornatum. Nec minori sumptu, & vtriusque Regis pari diligentia, nauium stetit fabricatura. Alij enim ligna in syluis cædunt, alij ad litus cōuehunt: alij carinas, alij transtra fabricant, alij tabulata gracili iunctura coaptant: alij hunc, alij illum ornatum, auro, argento, ære, coloribus sculpturisq; preparant: singulisque pro sua arte & officio satagentibus, certatim vbiq; feruebat opus.

Spōsus eius fit Chritianus.

Cap. 8.

Pinnosa, virgo eximia.

Concordi igitur duorum Regum studio, iuxta regalem magnificentiam mirificè perfecta classe, completoque electissimarum virginum disposito diuinitus numero, inter innumeras nobilissimæ pro sapia puellas, Pinnosa, maximi cuiusdam Ducis filia, tam genere quàm virtutum indole emicuit: quæ secunda post Vrsulam quasi magistra militiæ virginalis fuit, quam pater eius, vt nobile par, filia speciali dilectionis fœdere sociauit. Omnibus igitur magnificè perfectis, condita die virgineq; cohortes ad Reginam conuenerunt, & quasi ad naualem palestram succinctæ, iubentis imperium prætolatæ sunt. Tunc beata virgo Vrsula, quod diù desiderabat, virgineo vallata exercitu, hilari vultu & animo primùm debitas Deo gratiarum actiones exoluit: deinde quasi fidissimis commilitonibus suis, consilij sui arcanum innotuit, easque in diuini timoris, immò quia perfecta charitas foras mittit timorem, in diuini amoris obseruantiam pijs exhortationibus erudiuit & corroborauit. Puellares autem cuncti saluberrimæ Reginæ suæ monita arrectis auribus auidissimè audientes, cordaq; cum manibus ad cælum leuantes, quasi iam militari sacramento coniuratæ in Christum, ad omnia diuinæ religionis munia deuotionem suam sponderunt, mutuaque alacritate seipsas in hoc studium cohortatæ sunt, vt potè quibus iam tunc cor vnum & anima vna erat, supernaque dulcedine præ gustata, in mētibus earum mundus & gloria eius viluerat.

Innotuit, actiue. 1. Iohan. 4.

Virgines oēs credunt in Chriti.

Cap. 9.

Mira iancta rû virginû exercitia.

Post hæc dato signo, quia mare cōtiguum erat, raptim ad naues conuolant, arma menta explicant, altumq; petentes, modò concursibus, modò discursibus, interdum fugam, interdum bellum simulant, omniq; ludorū genere exercitæ: nihil quod animo occurisset, intentatum relinquunt. Sicque per dies singulos puellariter palastrizantes, aliquandò circa meridiem, aliquandò ad Nonam, aliquandò die toto in ludis absumptas ad vespëræ reuersæ sunt. Ad huiusmodi ergò spectaculū pijs Rex cum grandæuis patribus, cunctisq; regni primatibus frequenter aderat: vulgus etiam promiscuum (vt semper nouarum rerum cupidum est) postpositis serijs suis, virginis lusibus applaudebat. Sed postquam quotidianis exercitationibus assiduitas aluit audaciam, longius à litore remigantes, cum spectaculi gratiam populo subtraherent, quedam etiam naues stabis ventorum disiectæ, ante noctem minimè redirent, diutina expectatio & satieras ludorum spectatoribus fastidium genuit: singulisq; ad sua opera discedentibus, paulatim turba defluxit.

Cap. 10.

Studiū pudicitia ingēs

Sic ergò cum multa iucunditate celebrato per triennium hoc martyrij præludio, cum adornatis sponsalibus, condita nuptiarum die, iuuenis in amorem virginis animum perurgeret, beata Vrsula, quanuis diuinæ promissionis oraculo non incredula, pro humana tamen infirmitate sollicita, conuergens suas, quas iam in Domino tam verbis, quàm exemplis erudierat, vt in tali rerum articulo diuinæ misericordiæ ianam instantius pulsarent, admonuit, nè castitatis prociuctum perderent, sub quo Regi suo cælesti irreprehensibiliter militassent. His dictis, cum quasi iam currentibus stimulum addidisset, deuotæ Deo virgines ex toto corde in lachrymas effusæ, tam pro sua singula, quàm pro Reginæ virginitate conseruanda, supernum coeperunt auxilium ardentissima spiritus contritione inuocare.

Cap. 11. Psa. 144.

Pius autem Dominus, qui semper propè est omnibus innocantibus se in veritate, tam

re, tam pia vota non distulit: sed ventum de thesauris suis produxit, impulsamq; classem, sub vnus diei noctisq; spatio, secūdo cursu in portum, qui * Tile dicitur, integro tam nauium quā puellarum numero pertulit. Itaq; arrepto litore, quod concupierant, tanti dux fœmina facti, quasi Maria prophetes Pharaonis exercitum per mare Exod. 15. rubrum euasisset, sponso caelesti debite laudis epithalamium præcinit. Quod cum puellaris exercitus non clamoso strepitu, sed pari cordis concentu resonaret, canticum hoc lætitia vsq; ad aures Domini Sabaoth cum odore suauitatis peruēnit. Ibidem ergo cum nocte illa pausasset, sequenti die comparatis vtensilibus, (nam mercatus ibi erat) ad naues reuersa sunt: adductisque ancoris, aduerso flumine lubremigantes, ad insignem illam Germaniæ metropolim Coloniam, vbi nunc corpora earum in pace Veniunt Coloniam. requiescunt, tandem peruenerunt.

Egressis itaq; cum post vespertinam refectionem somnus diurno labore fessis obreperet, beata virgo Vrsula, quæ iam in Angelicæ castitatis professione complacuit, vidit in somnis Angelicæ claritatis & auctoritatis virum, qui assistens, primò an vigilaret inquisuit. Quem cum illa, vt virgo, subito visu puellariter exhorresceret, ille timorem eius blandè compescens. Scito, inquit, filia, quia quod multum concupieras, in protectione Dei cali cum dulcissimo hoc sororum tuarum contubernio Romanam peruenies, peractisq; votis, integro comitum tuarum numero, iterum huc reuertéris in pace. Hic ergò vobis à Deo requies in seculum seculi prædestinata est, hic in pace pausabitis? & quia bonum certamen certastis, cursum consummāstis, fidem 2. Tim. 4. seruāstis, decæterò superest vobis corona iustitiæ, quam vt à iusto iudice plenam accipiat, pro bona nominis eius confessione ceruices vestras persecutori dabit, depositisq; hic corruptibilibus corporum sarcinis, ad caelestem thalamum cum gloria martyrij peruenietis. His dictis, vir qui loquebatur, disparuit.

At illa nihil de tantæ auctoritatis oraculo ambigens, mox vt dies terris reddita est, conuocata virginum concione, quæ audierit & viderit, in auribus omnium expoluit. His auditis, communis exultatio facta est, quia dignæ habitæ essent pro nomine Iesu cõtumelias pati: immolatisq; laudum hostijs, vnanimi deliberatione statuerunt iter hoc festinantius peragere, cupientes videlicet iam dissolui, & cum Christo esse. Et nè quam diuinæ prædestinationi moram facerent, secundo vento velificantes, Basileam applicuerunt: religatisq; ibi trieribus, pedestri itinere Romam peruenerunt. Vbi cum per dies aliquot, perlustratis vbiq; diuersis sanctorum liminibus, peruigiles in oratione Deo animas suas commendarent, lachrymisq; interiorem habitum, quasi iam ad æterni Regis triclinium processura, studiosius componerent, peractis tandem votis, itinere quo venerant, Basileam reuersa sunt, ascensisq; nauibus, per decursum Rheni prono alueo defluentes, & armis spiritalibus tam contra spirituales nequitas, quā contra omnes persecutionum pressuras se præmunientes, tandem Coloniam applicuerunt.

Aderat tum ibi barbara Hunnorum gens, quæ peccatis hominum exigentibus, tam Galliarum, quā Germaniæ & Italiæ terras cædibus iam vastauerat & incendijs: ita vt euersis vrbibus, ecclesijs crematis, religionis diuinæ vix aliqua tenues remanerent reliquæ. Eadem itaque barbaries, cum per idem tempus ingenta feritate etiam urbem Coloniam arcta obsidione vallaret, nondum hoc aduenientibus prodente fama, virgines iam pridem cognita humanitate incolarum, sine omni huiusmodi suspicione in terram egressæ sunt: & ecce barbari more suo per velocissimos discursus explorata re, subito cum clamore super eas irruerunt, & quasi lupi in ouilia agnorum irruptione facta, infinitam illam multitudinem inhumana crudelitate peremerunt. Hõni sacras virgines trucidant.

Cumq; belluina illa rabies ad beatam Vrsulam iugulando peruēisset, satellites mortis admirabili pulchritudine eius cõspecta, manum animumq; represserunt: ipseq; princeps scelerum, libidinis feruore quasi fulmine percussus, deposito paululum rigore, cœpit ad blanditias & amatoria verba descendere; Verè, inquiens, forma tua magnum dat specimen, quod de ingenuis magnisque puella natalibus orta es: iurauitque in dijs suis, dicens, quia si pridem ad intercedendum ascendisses, nullam in comitatu tuo iacturam pertulisses. Sed consolare dilecta, & gaude sorte tua, & noli dolere de morte tuarum virginum: quia digna habita es, quæ me totius Europæ victorem, quem etiam Romanum tremit Imperium, merearis habere maritum. Virgo autem cogitans quæ Domini sunt, cum huiusmodi sponsum liberrima vocis & habitus

- S. Vrula cō**
temnit tyrā-
ni blāditias
- Perimitur.**
- Coloff. 2.**
- Cap. 16.**
- Luc. 8.**
Matth. 13.
Pfal. 125.
- Cap. 17.**
- Pfal. 115.**
- Hūi diu-**
nitū terri-
ti, difcedūt
Colonia.
- Studiū Co-**
lonienſium
erga humā-
da corpora
ſanctarū
virginū.
- Cap. 18.**
In earū Ec-
cleſia nemo
ſepelitur.
- Nota hęc de**
Clematio.
- Pfal. 147.**
- indignatione quasi principem tenebrarum exufflisset, barbara mens & effera, bile tumens, belluæ instar infremuit, & repulsam suam non sufferēs, in beatam virginem, quæ iam dissolui cupiebat & esse cum Christo, sententiam mortis dictavit: sicq; candidissimi exercitūs regina, ictu sagittæ transfuerberata, super nobilem comitum suarum acerrum velut cæleste margaritum corruit, purpureoque sanguine quasi secundo baptisinate dealbata, cum tot victricibus turmis ad cæleste palatium laureata migravit, suppletis fideliter, quæ deerant, in corpore suo, passionibus Christi. Perfectus est igitur admirabilis ille calathus Domini, qui nē lilij tantum virginitatis albesceret, totidem martyrij rosis distinctus est, quibus ante superni inspectoris oculos decentius ruberet.
- Fallant nunc & fallantur, qui seculari gloria stupidi, triumphos Regum suorum infinitis laudibus quasi ad cælum extollunt, scribentes illa & illa bellorum in signia, utpotè victores Reges currum præcedere, infinitos captiuorum greges minari, victores autem milites discoloribus armis fulgentes, sua singulos militaria signa ostentare, duces autē ipsos in aureis quadrigis altè residentes, auratis vestibus radiare. Addant præterea, si placet, diem vrbi festum, lætitiā patrum, vulgi clamorem, & commune tripudium. Sed hęc si cum hoc triumpho sapienter fuerint collata, miseria potius dicenda sunt, quàm gloria, cum illi purpurati & aurati descēderint ad tenebras & æterna supplicia: illæ autem stola immortalitatis indutæ, visione Domini perficiuntur & societate Angelica. Ecce iuxta vocem Domini, bona terra fructum sexagesimum pariter & centesimum in patientia attulit, & quæ ad horam euntes ibant & flebāt, mittentes semina sua, modò venientes, & manipulos suos portantes, in exultatione venerunt: immò depositis corporum paleis, mundum & benè cribratum triticum in horrea Domini abundanter intulerunt.
- O quale hac die in cælo factum est tripudium? qualis occurſus supernorū ciuium? quæ exultatio Apostolorum? quàm communis gloria martyrum & sanctarum virginum, de augmento ordinis sui gloriantium? quàm deuota congratulatio patriarcharum & confessorum? Vt etiam Colonia illa beata, & incomparabili hoc thesauro beatior, sciret, quantum sacratissimis virginum cineribus honoris & reuerentiæ temper deberet, in sua liberatione experta est, quàm preciosa in conspectu Domini mors earum fuisset, & quàm magnificè in concilio sanctorum viuerent, quarum nuda forsitan corpora tantum potuissent. Nam peracta tam belluina rabie, quasi tortoribus illis manifestè Deus calicem iræ, vertiginis & insanie miscuisset, dati sunt in reprobum sensum, videruntque armatorum acies, quotas virginum trucidauerant, persequentes se, ad quarum imperum effera illa barbaries, & post tot triumphos iam fugere nesciā, non auderet subsistere. Fugatis ergò pacis hostibus, conclusis ciuibus in sperata pax reddita est, longoque luctu soluti Colonienſes, portis eruperunt, & ecce passim super nudam humum inhumata virginum cadauera inuenerunt, nec multum eos res sefellit, quippè qui iam pridem tranſeuntium ibidem sanctarum puellarum vestes, habitus & naues nouerunt. Sed quia facillè animadueterant denotas Deo virgines, pro conseruandæ pudicitie signaculo, in agone martyrij occubuisse, seque earum patrocinantibus meritis, non modò mortem, sed etiam cruciatu barbarorum omni morte grauiore euasisse? vnanimi consensu, non quasi homines, sed quasi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, non publicis sumptibus pepercerunt, dum non modò humanitatis officio, verum etiam humilime uenerationis studio pro se quisque satagentes, alij dilaniata dissectaq; martyrum membra congerunt, alij vestibus cooperiunt, alij terram effodiunt, alij sarcophagis imponunt, breuiq; tempore, sicut hodiè illic est cernere, sanctissimæ virginum reliquiæ, ad æternam Colonienſium gloriam pauſauerunt in pace.
- Ex eo autem iam crescente diuina religione, non modò consuetudo, sed pro consuetudine sacramentum ciuibus inoleuit, ut intrā ambitum virginalis sepulturæ nemo vsque hodiè cuiusquam mortui corpus audeat sepelire. Aliquanto autem tempore euoluto, diuinitus frequenter per visionem admonitus & quasi legatione sanctarum virginum accitus vir religiosus, nomine Clematius, ex Orientis partibus aduenit, qui pro voto suo ecclesiam, super sanctissimos cineres à fundamentis constructam, in honorem sanctarum virginum compleuit. Lauda ergò Colonia Dominum, quoniam confortauit feras portarum tuarum, & posuit fines tuos pacem, & tanto pramisso pignore, benedixit filijs tuis in te.

Erat

Erat autem de eodem sanctissimo virginum contubernio quaedam, nomine Cordula: quæ cæteris virginibus in agone Christi occubentibus, sola in vnus naui aluco sub eadem nocte delituit; & in crastinum vltro se morti, quam fugerat, virili animo offerens, triumphales cateruas cum pari gloria martyrij subsecuta est. Sed nemo in hoc scandalizetur, quasi beata illa virgo coronæ suæ parua hac formidine aliquid derogauerit: cum nec Petrus negans, nec Thomas dubitans, ab Apostolatûs honore eiectus sit. Diuino enim nuru ad magnum Ecclesiæ fructum Petrus de se, quasi de homine præsumens, & magistro comoriturum se asserens, ancillæ ostiarie vocem vtiliter pertimuit: qui tamen postea vsque ad crucem perueniens, nec Romæ vrbs principem expauit. Forsitan & beata illa virgo de antea vitæ puritate & fidei constantia præsumens, ad tolerandam passionem aliquid in se fidutiæ habuit: ideoque humilianda erat, vt non in se, sed in Deo gloriari disceret; & sic humiliata, ad celestem thalamum gloriosius transiret. Sic & fidelis Dauid cum Domino diceret: Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ: mox quasi in se reuolutus, subiecit, dicens, Humiliatus sum vsquequaque. Nè autem infirma membra de salute desperarent, si quando in passionis articulo pro humana infirmitate paululum hebescerent, ipse mediator Dei & hominum, personam infirmantium assumens, dixit, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Pater, si fieri potest, trāseat à me calix iste. Ecce qui potestatem ponendi animam suam & sumendi eam habuit, transire à se calicem passionis petiuit, nec filius à patre non exaudiri aliquando potuit: sed caput pro infirmantibus membris loquebatur, quorum sibi tunc personam assumpsit. Forsitan etiam supernus ille agricola fructificantem palmitem, vt fructum plus ferret, adhuc purgare voluit: quemadmodum cum sigillum aliquod, sculptoris studio subtilissimè expressum, omnis iam populus videt & laudat, artifex tamē adhuc imperfectum videt & limat: vt quod oculis aliorum iam placuit, etiam suis in aliquo displicere non possit. Sed quis cognouit sensum Domini? Ideoque superuacuum est occulta Dei iudicia discutere, quæ, salua fide, sine periculo licet nescire: cum liquidò hoc constet, semperque constiterit, quòd athleta Dei, ad probationem, non ad reprobationem, dilata sit.

Cap. 19.
S. Cordula.

Matth. 26.
Iohan. 10.

Casus S. Petri Ecclesiæ fructu quem attulerit.

Psal. 113.
Ibidem.

Matth. 26.
Iohan. 10.

Iohan. 15.

Rom. 11.

Longa igitur temporum serie euoluta, sancta, quam prædiximus, Cordula inclusa cuidam, incomparabilis tunc vitæ & specialis meriti Helendrudæ per visum apparuit, eamque quasi contubernalem suam, an se agnosceret, requisit. Illa autem quanuis sancta, & mente Deo iam proxima, tamen adhuc corruptibilis, & quasi corruptio incorruptelam non sufferens, diuinæ venustatis & grauitatis personam exhorruit. Erat enim virgo Dei vltra omne artificium hominis vestita mirifice, coronamque lilijs rosisque alternantibus intertextam gestans in capite. Famula ergo Dei ex pauore respirans, indignam se tanta maiestatis agnitione esse respondit, cum ego, inquires, carnalis, peccati sum legibus obnoxia: tu autem iam in ordinem calicolarum assumpta, totius sis corruptionis aliena. Tum illa, Noueris, inquit, me vnam ex sacro Coloniaensium virginum numero fuisse, quæ illis in agone Christi triumphantibus, vna nocte superuixi, sequenti que die mortis cupida, vltro me carnificibus obtuli: sicque in Christo moriens, nec sorores meas deserui, nec focialem martyrij coronam amisi. Itaque cum illarum gloriosissimi transitus diem debita iam deuotione tota Colonia videretur, mei nominis nec breuis aliqua adhuc recordatio agitur. Proinde nunc veniens id tibi iniungo obedientiæ, quòd sanctimonialibus, ad corpora nostra deuotè excubantibus, denuncies ex me, vt cum sororum mearum triumphalem gloriam celebrant, proxima sequenti die & mihi aliquid venerationis impendant: quia minimè eis expedit, vt inter omnes, quæ illic paulant, mei tantum nominis reuerentia nulla sit. Cumque illa de nomine eius requireret, iussa est à virgine frontem eius intueri, vt hoc sibi nomen fuisse indubitanter sciret, quod illic exaratum inueniret. Paruilla, vidit & legi, discretisque syllabis, Cordula, distinctè scriptum inuenit.

Cap. 20.
Helendrudæ apparet S. Cordula.

S. Cordula altero die se carnificibus tradidam obtulit.

Sanctimonialis in collegio sanctarum virginum.

Famula igitur Dei ad sanctimoniales diuinum oraculum retulit, creditumque est, ac deinceps statutum, vt cum pridie beatarum virginum celebritas agitur, sequens dies sanctæ Cordulæ laudibus impendatur. Sed nè cui visio hæc quasi minus auctoritatis, ludificatè somnio dubia, habere videatur, reuocet ad memoriam, quia & Petrus dormiens, in disco vocatione gentium vidit, & Paulus virum Macedonem in illyriam se vocantem non dubius audiuit, & patriarchæ nostri, Abraham scilicet, Isaac & Iacob, Ioseph quoque, Gedeon atque Daniel, multa magna caelestium mysteriorum sacra-

Cap. 21.

Act. 10.
Act. 16.

- Matth. 2.** **Ibidem.** menta viderunt, Magi etiam de mutando reditu dormientes edocsi sunt. Ipse quoque nutritus Domini Ioseph ab Angelo admonitus est in somnis in Aegyptum fugere: extinctisque persecutoribus Christi, propter metum Archelai Nazareth scedere, ibique habitare. Sed quid his assertionibus opus est, cum famula Dei, cui reuelatio haec ostensa est, tam celebris vitae, tamque sanctae conuersationis fuerit, ut ipsa pro certissimo veritatis testimonio habenda sit? Est enim locus in Saxonia Herse, ibique usque hodie gloriosa sanctimonialium congregatio, vbi sancta illa nata & nutrita peccato sanctissimae vitae cursu, nunc corporaliter in pace quiescit: quauis vltimi temporis sui aliquantum in monte, quo ciuitas Iburg sita est, in eadem sanctitate exegerit. Huius vitae & sanctitatis tot testes sunt, quot vel hodie Herse sanctimoniales sunt, vel abinde fuerunt: & verissimae, utpote Deo verbis hominum adstipulante. Usque hodie enim ad tumulum eius frequenter redditur lumen caecis, gressus claudis, infirmi ad usum vitae reparantur, & obsessi ab immundis spiritibus emundantur. Ideoque competens eius testimonium fuit, & nefas est dubitare, quod de sancta sanctae, de sponsa sponsae, de dilecta dilectae suae Dominus dignatus est reuelare.
- Cap. 22.** **Galat. 3.** Glorietur ergo superna Hierusalem, & caelestis illa curia, tot ingenuis ciuibus ampliat: vbi non est seruus, aut liber, masculus aut foemina. Glorietur Britannia, quantum in Adam generans, virginis tamen indolis foecunda. Glorietur Germania, tot lectissimos Oceani flores excipiens. Glorietur Roma, numerum virginum, quem acceperat, reddens. Glorietur Colonia, talem apud se thesaurum retinens. Glorietur beata illa sanctimonialium congregatio, tot sanctarum virginum, quibus deuote famulatur, patrocinijs de perpetua salute praesumens. Benedicta igitur gloria Domini de loco sancto. Vos autem sanctimoniales, tot caelestium gemmarum seruatrices, fideli obsequio specialiter sagagate, ut si ad caeresimum vel sexagesimum fiuctum non pertingitis, saltem post vestigia earum diuinam misericordiae spicas legatis. Omnes etiam in commune sanctissima earum patrocinia humiliter flagitemus, ut quia ad socialem cum ipsis gloriam adspirare nec audemus, nec possumus: tamen quia in domo patris mansiones multae sunt, earum meritis patrocinantibus, in caelesti Hierusalem vel nouissima sortis municipatum capiamus: praesente Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & gloriatur Deus in secula seculorum, Amen.
- Ezech. 3.** famulatur, patrocinijs de perpetua salute praesumens. Benedicta igitur gloria Domini de loco sancto. Vos autem sanctimoniales, tot caelestium gemmarum seruatrices, fideli obsequio specialiter sagagate, ut si ad caeresimum vel sexagesimum fiuctum non pertingitis, saltem post vestigia earum diuinam misericordiae spicas legatis. Omnes etiam in commune sanctissima earum patrocinia humiliter flagitemus, ut quia ad socialem cum ipsis gloriam adspirare nec audemus, nec possumus: tamen quia in domo patris mansiones multae sunt, earum meritis patrocinantibus, in caelesti Hierusalem vel nouissima sortis municipatum capiamus: praesente Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & gloriatur Deus in secula seculorum, Amen.

Hucusque historia sanctarum virginum in vetustis manuscriptis codicibus legitur. Visum est autem huic subiungere nonnulla, quae in antiquo sane codice manuscripto habentur, quibus possunt confutari illi, qui fabulosa esse putant, quae de beatissimis his virginibus narrantur.

Nota virgini sanctarum res gestas fida relatio. ne ad posteros transmissas.

Barbarorum vastationes

Ecclesia sanctarum virginum incendio crematur.

Non autem, inquit, praetereundum, nec silentio suppressendum esse videtur, quod in ore nostratum (Coloniensium) tenaci memoria semper omnino diligentissime seruatum, religiosi frequenter colloquijs voluitur, credibile etiam, & aut verum, aut veri similitimum non negatur. Denique plurima per opinionis coniecturam probantur esse conscripta, quibus tamen nulla unquam autoritas refragata est. Mendacij nanque notam recte nequaquam incurrit, qui veritatis indagini ex maiorum, horumque admodum religiosorum traditione, conuenientissimoque rationis iudicio sedulus cautusque, quantum ad se, librator insistit. Nam cur caelestis huius exercitus a principio gesta simul & praelia non scriberentur, ut sic demum purius & lucidius ad aures posteritatis transmitterentur, quotus in omni gente mirari debeat, cum causam huius negligentiae communis penes omnium populorum afflictio per barbaros, his maxime regionibus debacchantes, inflicta perdoceat? Per quam etiam hoc factum est, ut earundem sanctarum virginum memoria, post incensam sanctorum corporum custodem ecclesiam, paulatim ab ore primum, deinde ab ipso pectore religiosi dudum populi laberetur. Hec nihilominus negligentia de honorandis thesauri preciosissimi loculis in nostratibus adeo vehementer induruit, ut ex remotis valde orientalium regionum partibus Clematis quidam, vir, ut rerum exitus docuit, clarus simul & religiosus, atque ad honorandas illustrandasque fama pariter & munere sanctarum virginum sepulturas idoneus, crebris visionum prodigijs, terroribus & documentis Coloniā inuitatus accederet, & quaecumque coactus in suo loco primum timore sponderat, hic in reintegranda beatarum virginum

ginum basilica religionis deuotione perficeret. Cuius monumenta lapidibus isthic seruantur incisa, quæ & huic operi verbis eisdem putauimus inserenda:

DIVINIS FLAMMÆ VISIONIBVS FREQUENTER ADMONITVS, (VT VIRTUTIS MAGNÆ MAIESTATIS MARTYRII CAELESTIVM VIRGINVM IMMINENTIVM) EX PARTIBVS ORIENTIS EXHIBITVS PRO VOTO CLEMATIVS VIRCONSULARIS, DE PROPRIO IN LOCO SVO HANC BASILICAM VOTO, QVO DEBEbat, A FVNDAMENTIS RESTITVIT.

Clemarius consularis crebris visionibus admonetur instaurare ecclesiam sanctarum virginum.

Quod quia breuiter designari, pagina veritas ipsa poscebat, quosdam minùs diligenter intendentes, sensus eius verus, & ad sententiæ totius solutionem omnimodis aptus, hucusquæ latebat. Vndè propter id, quòd Clematius de proprio à fundamētis sanctarum virginum ecclesiam scribitur erexisse, putant eum proprium hîc prædium habuisse, in quo eandem reâdificauerit, quam priùs ædificatam fuisse, quanuis multo iam tempore destructam, nemo fuit, qui vel hætenùs dubitauerit. Sed ex proprio pecuniæ suæ precio meliùs eam aliundè veniens religiosus idem Clematius creditur recuperasse: qui non solum in loco proprio preciosorum corporum venerationem debitam redintegrauit & auxit, verum etiam in exteras prouincias, vndè venerat, & per quas iter fecerat, famam tantam eundo & redeundo perduxit. Hætenùs ex codice supradictò, vbi etiam confutantur, qui putant eas ab Oriente venisse, asseritur quæ ex Britannia Coloniã eas accessisse.

S. Virgines ex Britannia venerunt primo Coloniã.

Vuandalberti Prumiensis præclarum & antiquum de iisdem virginibus testimonium. Claruit is Anno Christi 850.

TVnc numerosa simul Rheni per littora fulgent Christo virginis erecta trophæa manipulis Agrippinæ urbi, quarum furor impius olim Millia mactauit ductricibus inclyta sanctis.

Sigebertus monachus Gemblacensis, qui claruit anno salutis 1110. ita scripsit in suo Chronico circa annum Domini 453. admodum consentiens historiæ, quam nos supra posuimus: immò ad verbum in quibusdam eam secutus.

OMnibus bellis famosus fuit bellum, quod candidatus sanctarum vndecim millium virginum exercitus bellauit, duce sancta virgine Vrsula: quæ filia vnica * Noti nobilissimi Britannorum principis, cum nondum nubilis à filio cuiusdam ferissimi tyranni ad nuptias expeteretur, & patrè suum super hoc anxiani videret, (qui Deum metuebat, si filiam Deo iam deuotam nubere cogeret, & tyrannum timebat, si ei filiam denegaret) diuinitùs inspirata nutanti patri suafit, vt & tyranno assentiretur, ea tamen illi proposita conditione, vt ipse & tyrannus decem virgines genere, forma & ætate electas, sibi traderent, & tam sibi, quàm singulis illarum mille virgines subscriberent: & comparatis ad numerum ipsarum vndecim trienibus, inducias triennij sibi darent ad exercitium virginitatis suæ: nouo vsa consilio, vt aut difficultate propositæ conditionis animum eius à se auerteret, aut hac oportunitatè omnes coæuas suas secum Deo dicaret. Et ex hoc conditò, virginibus trienibus & sumptibus comparatis, per triennium belli præludia, cunctis mirantibus, * celebrârunt. Tandem sub vno die, agente vento, ad portum Galliæ, qui Tila dicitur, & indè Coloniã appulsæ sunt. Ibiqûe ex Angeli monitu Romam tendentes, ad urbem Basileam nauibus, à Basilea Romam vsque pedibus profectæ, eodem eundi tenore Coloniã sunt reuersæ, ab Hunnis vndique obsessam. A quibus cunctæ martyrizatæ, nouo & mirabili modo triumphârunt, & Coloniã sanguine & sepultura sua clariorem reddiderunt.

for. 'Deo-noti

Prudèria S. Vrsule virginis.

Hæc dictio, aut cõsimilis, deest in nostro codice.

Ex his Sigeberti verbis haud obscure colligi potest, Historiam, quam nos hîc edimus, ante eius ætatem iam scriptam fuisse. Possent multi alij citari graues scriptores, qui harum sanctissimarum virginum partim etiam prolixè meminerunt, & nostræ historiæ adstipulantur, sed hæc sufficiunt. Haberemus autem proculdubio plura de tam præclaro & admirando virginum exercitu, nisi barbarorum crebris irruptionibus multa deperissent.

